

УДК: 371. 2: 355. 332

М.В. РУДЕНКО

ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ ОЦІНКИ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ

***Резюме.** Автор здійснює морфологічний аналіз моделі методичної компетентності майбутніх інженерів-педагогів з точки зору факторно-критеріального підходу та визначає інтегровані критерії та відповідні показники їх сформованості.*

***Ключові слова:** компетентність, методична компетентність, інженер-педагог, готовність, експертна оцінка, критеріальна система, модель.*

Постановка проблеми. Інтеграційні процеси, що відбуваються в системі вищої освіти мотивують модернізацію та оновлення змісту підготовки майбутніх фахівців для всіх сфер економіки України. Гостра конкуренція на ринку високоякісних освітніх послуг та зростаючі вимоги працедавців посилюють вимоги до кваліфікації сучасних спеціалістів та процесу їх підготовки. Таким чином, якість їх професійної підготовленості буде напряму залежати від рівня професійної культури майбутніх інженерів-педагогів взагалі, та рівня їх методичної компетентності зокрема.

Водночас, у практиці формування методичної компетентності у майбутніх інженерів-педагогів виявлено низку протиріч, які потребують розв'язання, а саме між:

- спрямованістю процесу підготовки майбутніх інженерів-педагогів до виконання посадових обов'язків викладача (майстра виробничого навчання) та необхідністю вироблення індивідуального стилю викладацької діяльності;

- зростаючими вимогами до гуманізації та гуманітаризації навчально-виховного процесу та існуючими технократичними підходами до його організації;

- необхідністю формування методичної компетентності майбутніх інженерів-педагогів та обмеженою можливістю досягнення поставленої мети шляхом використання традиційних підходів до навчання та виховання;

- наявними передумовами здійснення формування методичної компетентності у ВНЗ технічного профілю і відсутністю науково обґрунтованого процесу та системи засобів його практичного забезпечення;

- змістом, формами і методами організації процесу формування методичної компетентності студента ВНЗ і недостатнім урахуванням його особистісних потреб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців приділяється належна увага, зокрема таким її аспектам, як: методологічні основи сучасної філософії освіти (В.П.Андрущенко, В.Г.Кремень, І.А.Зязюн та ін.); у сфері професійної освіти заслуговує на увагу ряд робіт, що показує необхідність формування в майбутніх педагогів готовності до життєдіяльності, саморозвитку, самоосвіти, самореалізації, самопізнання (І.А.Зязюн, Н.Г.Ничкало, О.М.Пехота, Г.Г.Гранатів, В.А.Кан-Калік, А.А.Леонт'єв, А.Маслоу, К.Роджерс та ін.), професійно-педагогічної спрямованості (В.І.Жернов, З.Н.Курлянд, В.В.Ягупов, Ю.С.Красильник та ін.), орієнтації в професійно-педагогічних цінностях (Е.В. Бондаревська, А.В. Кир'якова тощо), готовності до творчої педагогічної діяльності (К.А. Абульханова-Славська, С.О. Сисоєва, А.А. Вербицький, Г.С. Сухобська й ін.), професійно-педагогічної компетентності (Н.А. Глузман, М.Е. Дуранов, Н.В. Кузьміна, О.В. Лешер, Л.З.Тархан та ін.).

Таким чином, на нашу думку, проблемі побудови теоретичної моделі методичної компетентності інженера-педагога на засадах факторно-критеріальної моделі в науковій літературі приділялося недостатньо уваги.

Постановка завдання. Отже, актуальність необхідності визначення практичної

підготовки, як одного із основних напрямів підготовки майбутніх інженерів-педагогів, недостатній рівень теоретичної і практичної розробленості проблеми формування їхньої методичної компетентності зумовило вибір теми статті – “Методична компетентність майбутніх інженерів-педагогів”.

Відповідно до мети дослідження визначені такі *завдання*:

1. Здійснити аналіз наукових засад сутності понять компетентність, методична компетентність майбутніх інженерів-педагогів педагогічній теорії та практиці.
2. Обґрунтувати зміст методичної компетентності інженерів-педагогів.
3. Уточнити критерії та показники моделі оцінювання сформованості методичної компетентності майбутніх інженерів-педагогів в процесі.

Виклад основного матеріалу. Психолого-педагогічні та методичні публікації свідчать про значний інтерес вітчизняних і зарубіжних дослідників до визначення змісту понять “компетенція” і “компетентність”. Словник іншомовних слів [2, 189] розводить ці поняття: компетентний – досвідчений у певній галузі, в якомусь питанні; компетентність – поінформованість, обізнаність, авторитетність; компетенція – сукупність повноважень органу, посадової особи, що встановлюється законом, статусом, нормативним актом тощо.

Спроби науковців дати їх визначення демонструють різне розуміння змісту цих понять. Наприклад, компетенція трактується як:

- “загальна здатність, яка ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях і нахилах, набутих під час навчання” [6, 31];
- “готовність використовувати засвоєні знання, уміння й навички, а також способи його діяльності в житті для розв’язання практичних і теоретичних задач” [5, 59];
- “сукупність взаємопов’язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), які задаються стосовно певного кола предметів і процесів і необхідні, щоб якісно продуктивно діяти щодо них” [5, 61];
- “освітній результат, який виявляється в підготовленості випускника, в реальному володінні методами та засобами діяльності, в можливості справлятися з поставленими завданнями; це форма поєднання знань, вмінь і навичок, яка дозволяє ставити і досягати мети в перетворенні навколишнього середовища” [4, 140].

Таке ж розмаїття визначень спостерігається також й щодо поняття “компетентність”. Наприклад, компетентність – це: “...інтегральна якість особистості, яка проявляється в її загальній здатності та готовності до діяльності, що ґрунтується на знаннях і досвіді, які набуті в процесі навчання й соціалізації та орієнтовані на самостійну і успішну участь у діяльності” [4, 140];

- “...володіння відповідною компетенцією, яка включає особистісне ставлення людини до цієї компетенції й предмету діяльності” [5, 62].

На основі аналізу теоретичних підходів нами визначено методичну компетентність педагога вищої школи як сукупність його методичних знань, навичок, умінь, особистісних якостей та здатності проектувати, організовувати й контролювати діагностичну діяльність [1, 62].

Методичну компетентність необхідно трактувати як здатність майбутнього інженера-педагога реалізувати завдання професійної діяльності в педагогічному аспекті, основними напрямками якої є:

- планування навчально-виховного процесу, проектно-технологічної та продуктивної діяльності студентів (учнів);
- аналіз навчальної, методичної та спеціальної інформації з використанням різних джерел;
- підготовка навчальної і документації для навчально-виховного процесу;
- обґрунтування вибору адекватних дидактичним цілям прийомів, методів, технологій,

форм і засобів навчання;

- проектування та моделювання навчальних методичних ситуацій;
- підготовка і використання засобів навчання (у тому числі й матеріальної бази необхідної для проведення практичних занять);
- контроль і оцінювання методичних досягнень учнів (студентів);
- творче використання та самостійне здобування нових знань, формування умінь.

Методична компетентність – це не тільки кінцевий результат, але також процес актуалізації своїх можливостей, це – розвиток розумової здібності засобами інтелектуальних занять у процесі становлення майбутнього інженера-педагога.

Конкретна модель особистості майбутнього фахівця, спираючись на думку В.П. Беспалька, повинна являти собою мету для побудови процесу підготовки спеціаліста та критерії для оцінки якості його підготовки [3, 25]. Така модель дозволяє перейти від емпіричного навчально-методичного комплексу кваліфікаційної характеристики спеціаліста типу “знати і уміти”, до теоретичного рівня цілісного визначення таксономії цілей підготовки інженера-педагога.

Виходячи із зазначених позицій ми вважаємо, що структура моделі методичної компетентності інженера-педагога буде формуватися в залежності від типових завдань згідно посадових обов'язків, здатностей, що забезпечують їх виконання та вмінь ефективно розв'язувати проблемні ситуації, що забезпечить в результаті реалізувати стратегічну мету його професійної діяльності – організацію навчально-виховного процесу у ПТНЗ. Кваліметричний підхід щодо визначення структурних компонентів моделі методичної компетентності, на нашу думку, дає підстави виокремити чотири інтегровані критерії: когнітивний, операційно-дійовий, суб'єктний (особистісний) та інтегративний.

Що стосується кількості критеріїв, то вона повинна бути оптимальною з точки зору двох протилежних тенденцій: максимальною для надання критеріальній системі предметної наочності, керованості та оптимальною, а також з точки зору можливості її практичного використання. Крім цього, слід враховувати той факт, що будь-яка критеріальна система може розраховувати на успіх, якщо вона ґрунтується на результатах реального педагогічного досвіду, і є простою, зрозумілою та доступною для науково-педагогічного працівника системою якісного і кількісного вимірювання педагогічних явищ.

Змістовний аналіз висунутих нами концептуальних положень у поєднанні з результатами проведених анкетних опитувань серед науково-педагогічних працівників кафедри основ професійного навчання Київського національного університету будівництва і архітектури дозволяє визначити якісну характеристику комплексу критеріїв, які дають достатньо повну і усебічну характеристику моделі оцінки сформованості методичної компетентності майбутніх інженерів-педагогів.

Когнітивний критерій являє собою сукупність науково-теоретичних знань про педагогічну діяльність взагалі і про роль педагогічної взаємодії в ній. Рівень розвитку когнітивного критерію визначається повнотою, глибиною, системністю знань, навичок та вмінь.

До показників когнітивного критерію відносяться психолого-педагогічні знання, психолого-педагогічні вміння та навички та стиль.

Інтегративний критерій являє сукупність здатності синтезувати знання, продуктивний досвід та інноваційні дії, встановлювати міжособистісні зв'язки планувати та організувати спілкування, обирати оптимальний стиль спілкування в різних ситуаціях, опановувати засоби вербального і невербального спілкування.

Він включає такі показники: здатність до формулювання власної думки (усно, письмово); здатність до лідерства; здатність до прогнозування; здатність до переговорів; здатність до самооцінки.

Суб'єктний критерій являє собою сукупність індивідуальних характеристик

майбутнього інженера-педагога в системі емоційно-соціальних стосунків.

Показниками суб'єктного критерію є: цілеспрямованість; оперативність мислення; чесність; авторитетність; відповідальність; самостійність; працездатність та витривалість.

Операційно-дієвий критерій являє сукупність здатностей інженера-педагога застосовувати знання у практичній педагогічній діяльності та відображає процесуальну суть навчання і реалізується за допомогою оптимальних методів і форм організації викладання й учіння.

Показниками операційно-дієвого критерію є: здатність до проведення навчальних занять; здатність до застосування досвіду; здатність до ініціативності, готовності до дій.

Розглянуті критерії тісно взаємопов'язані між собою та складають, у цілому, методичну компетентність майбутніх інженерів-педагогів.

Стосовно кожного рівня сформованості методичної компетентності на основі експертної оцінки, яка визначена у науково-дослідній роботі кафедри визначено діапазон його оцінки (в балах): творчий рівень – від 5,0 до 4,6, високий – від 4,5 до 3,8, достатній – від 3,7 до 3,0, низький – від 2,9 до 2,5, несформований від 2,4 до 1.

Висновок. Отже, методичну компетентність необхідно трактувати як здатність майбутнього інженера-педагога реалізувати завдання професійної діяльності в педагогічному аспекті у процесі виконання функцій, основними напрямками якої є:

- планування навчально-виховного процесу, проектно-технологічної та продуктивної діяльності студентів;
- аналіз навчальної, методичної та спеціальної інформації з використанням різних джерел;
- обґрунтування вибору методів, прийомів, форм і засобів навчання;
- моделювання навчальних методичних ситуацій;
- підготовка і використання засобів навчання (у тому числі й матеріальної бази необхідної для проведення практичних занять);
- контроль і оцінювання методичних досягнень студентів;
- творче використання та самостійне здобування нових знань, формування умінь.

Перспективи подальших розвідок. Зазначені критерії та показники методичної діяльності дозволять майбутньому інженеру-педагогу більш свідомо формувати власний стиль професійної культури взагалі, та педагогічної майстерності зокрема. Розробка кількісної шкали для оцінювання сформованості рівня методичної компетентності в контексті Болонської декларації та приведення у відповідність до європейських стандартів змісту і форми організації методичної підготовки майбутніх інженерів педагогів є перспективою подальших пошуків і досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Олійник Л.В. Методика формування методичної компетентності майбутніх офіцерів військ зв'язку в процесі практичної підготовки / Л.В. Олійник // Вісник Національної академії оборони України. – 2010. – Вип. 1 (14). – С. 61-68.
2. Словник іншомовних слів / під ред. Є. І. Мазніченка. – К.: Наукова думка, 2000. – 426 с.
3. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии / В.П. Беспалько. – М.: Педагогика, 1989. – 192 с.
4. Селевко Г.К. Компетентности и их классификация / Г.К. Селевко // Народное образование. – 2004. – №4. – С. 138-143.
5. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А.В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58-64.
6. Шишов С.Е. Понятие компетенции в контексте качества образования / С.Е. Шишов // Стандарты и мониторинг в образовании. – 1999. – №2. – С. 30-34.

Н.В. РУДЕНКО. ТЕОРЕТИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ ОЦЕНКИ МЕТОДИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ-ПЕДАГОГОВ

Резюме. Автор проводит морфологический анализ модели методической компетентности будущих инженеров-педагогов с точки зрения факторно-критериального подхода та формулирует интеграционные критерии и показатели определения их сформированности.

Ключевые слова: компетентность, методическая компетентность, инженер-педагог, готовность, экспертная оценка, критериальная система, модель.

M.V. RUDENKO. THE THEORETICAL MODEL OF ESTIMATION OF METHODOLOGICAL COMPETENCE OF FUTURE ENGINEERS-TEACHERS

The summary. The article is devoted with questions of the morphological analysis of model of methodical competence of future engineers-teachers from the point of view of factor-criterion approach that formulates integration criteria and indexes of determination of them forming.

Key words: competence, methodical competence, engineer-teacher, readiness, expert estimation, criterion system, model.

Одержано редакцією 27.02.2013 р.